

APORTACIÓ A LA HISTÒRIA DE LA IMPREMTA A
LA PENÍNSULA.
LAS AMAZONAS DE ESPAÑA DE JAIME FACCO

SERGI CASADEMUNT I FIOLE

Revisant els pocs papers de música que es conserven a la biblioteca del Palacío de Liria de Madrid, salvats de la crema durant la Guerra Civil, hi vaig trobar uns fulls impresos que em van recordar alguna de les àries que havia transcrit de *Las Amazonas de España*. Un cop cotejades les dues fonts vaig comprovar que efectivament pertanyien a aquell drama musical de Jaime Facco.

Es tracta de tres fulls plegats, de forma apaïsada i amb dos forats en el llom, senyal de que havien estat cosits a altres papers. El paper és verjurat i té marca d'aigua, dos dels fulls estan impresos per les dues cares externes. L'altre, només per una.

J. Subirà en dóna la descripció d'aquests documents al seu llibre *La música en la Casa de Alba* (pàgines 263 i 264), i els dóna com d'autor anònim.

Els tipus musicals son mòbils, contenint cada un d'ells el pentagrama i la nota o altre signe musical. Són molt semblants als que fa servir J. de Torres i Martínez Bravo en la seva impremta.

Com a curiositat, direm que en un dels papers del violí primer, i per aconseguir el re agut de la clau de sol en segona fa servir el corresponent al si, desplaçant-lo però una línia amunt, i deixant en blanc la primera línia del pentagrama. Això ens fa pensar en el pobre desenvolupament tècnic que havia aconseguit aquest instrument a la Península, o si més no, que l'àmbit d'extensió en què normalment s'usava era més reduït. En el cas que ens ocupa, en ser l'autor italià, aprofita molt més les seves possibilitats, tal com es feia a Itàlia en aquesta època.

Els papers no porten ni el nom de l'autor ni de l'obra a la que pertanyen.

La descripció d'aquests papers és la següent:

Full núm. 1

Recto.— Violín primero 1er papel

Aria «Yo lo diga, &c»

Recitado tacet

(clau de sol en 2a, 2 bemolls, compàs 12/8)

- Verso.*– Area «Quien si quando, &c»
(clau de sol en 2a, 1 diesi, compàs de 3/4)
- Full núm. 2
- Recto.*– *Anibal*
Area «Quien, si, quando, nunca fuè,
porque viendo, cielos yo,
es que ciego en ti no se,
donde pueda, yo porque,
te dixera; pero no.»
(clau de do en 1a, un diesi, compàs de 3/4)
- Verso.*– en blanc
- Full núm. 3
- Recto.*– Acompañamiento 1er papel
Aria «Yo lo diga &c»
(clau de fa en 4a, 2 bemolls, compàs de 12/8)
- Verso.*– Recitado
«Ya el sitial eminente,&c»
(dos pentagrames amb la veu i el baix, claus de do en 1a i fa en 4a, compàs de C, cap alteració a la clau)

Les peces contingudes en aquests papers corresponen a l'ària núm. 14 : «Aria *Mentor*», «Yo lo diga, pues mire» (part de violí I i BC), el recitat núm. 15 : «*Laureta– Mentor –Marfilia – Anibal*», «Ya el sitial eminente» (part de BC, falta el tros final) i l'ària núm. 16: «Area *Anibal*», «Quien, si, quando» (part vocal d'*Anibal* i violí I) del manuscrit de las *Amazonas de España* conservat a la Biblioteca de Catalunya M 732/29 i identificat per mi com de Giacomo Facco (article al *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia* III/1995 de l'IEC, p. 85-94). Entre aquestes dues fonts hi podem trobar petites diferències, que en algun cas són errades d'impremta i en altres, errors del copista. Bàsicament, però, son idèntiques.

De la descripció d'aquests papers i constatant que no coincideixen totalment entre ells, se'n dedueix que aquests son només alguns dels que es devien imprimir, si és que no es va imprimir l'obra sencera.

D'aquesta obra se'n coneixen diverses representacions. A part de la seva estrena en el Coliseo del Buen Retiro de Madrid l'any 1720, sabem de les que es van fer al Teatro de la Cruz l'any 1724, segons ens ha comunicat la professora Louise K. Stern,¹ i de la que es va fer a Lisboa el 1728 al Palau del Marquès de los Balbases

1. Segons informació de la professora Louise K. Stern al Archivo Municipal de Madrid, Sección Administrativa, Libro de cuentas 1-386-1 hi consta el pagament per a la representació d'aquesta *zarzuela* els dies 30 de juliol, 6, 10, 13 i 15 d'agost de 1724 al Teatro de la Cruz, amb la Compañía de Actores de Manuel de San Miguel.

«30 de julio»

«biolines, ôbueses y clavicordio de oy y apunto –99»

per al casament del fill del rei d'Espanya D. Fernando, Príncep d'Astúries, amb la Infanta de Portugal Da Maria Barbara.²

A part, en coneixem almenys una versió a «lo divino» d'una de les seves àries, «Reynar mas es penar» que hem trobat a la Biblioteca de Catalunya M 761/10 amb el títol *Tono a solo al SSmo/ Sto/ con violines/ Morir mas es vivir*.³ Si a tot això hi afegim la troballa d'aquests papers impresos, i tenim en compte el pobre desenvolupament de la impremta musical a Espanya en aquell temps, cosa que revaloritza encara més aquest fet, crec que podem afirmar que ens trobem davant d'una obra important a la seva època, que va contribuir notablement a la difusió de l'estil italià a la Península.

2. Annibale CETRANGOLO, *Esordi del melodramma in Spagna, Portogallo e America*, Florència, 1992.

3. Sergi CASADEMUNT, «Las Amazonas de Espanya de Jaime Facco» al *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia*, III/1995, p. 85-94.